RZECZNIK PRAW DZIECKA
Monika Horna-Cieślak

Warszawa, 12 lipca 2026 r.

ZSM.401.6.2026.OG
(w odpowiedzi należy podać ten znak sprawy)

Szanowna Pani
dr Agnieszka Dziemianowicz-Bąk
Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

do wiadomości:
Szanowny Pan
Liwiusz Laska
Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Szanowna Pani Ministro,

do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpływają coraz liczniejsze zgłoszenia sygnalizujące trudną sytuację, w której znalazły się rodziny ukraińskie wychowujące więcej niż jedno dziecko, w których jedno z dzieci jest dzieckiem z niepełnosprawnością. W najtrudniejszej sytuacji znalazły się rodziny, w których jedynym opiekunem jest matka samotnie wychowująca dzieci. Sygnalizowany problem dotyczy sytuacji, w której na podstawie orzeczenia o niepełnosprawności dziecka zachowane jest prawo do świadczenia wychowawczego (tzw. 800+) nawet bez aktywności zawodowej rodzica – z uwagi na brak możliwości podjęcia pracy spowodowany koniecznością opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością. W tych rodzinach jednak, w których jest więcej niż to jedno dziecko z niepełnosprawnością, rodzicowi odmawia się świadczenia wychowawczego na pozostałe dzieci.

W praktyce oznacza to, że matka jest zwolniona z wymogu wykazania aktywności zawodowej w przypadku ubiegania się o świadczenie wychowawcze na dziecko z niepełnosprawnością, przy jednoczesnym obowiązku wykazania aktywności zawodowej w odniesieniu do świadczenia wychowawczego na pozostałe dzieci.

Opisana praktyka prowadzi do znacznego pogorszenia sytuacji rodzin, w których jedno z dzieci posiada niepełnosprawność wymagającą stałej, osobistej opieki rodzica, podczas gdy pod opieką tego rodzica pozostają także inne dzieci, które uznaje się za nieuprawnione do świadczenia wychowawczego na ich rzecz. Zastosowany mechanizm należy ocenić jako sprzeczny z zasadą ochrony praw dziecka określoną między innymi w art. 72 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) oraz art. 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.).

Ponadto, chociaż Unia Europejska przedłużyła okres obowiązywania tymczasowej ochrony dla obywateli Ukrainy na mocy dyrektywy w sprawie tymczasowej ochrony do marca 2027 r.[1], wycofywanie tych środków grozi pozostawieniem w trudnej sytuacji osób najbardziej narażonych. Zmiany prowadzące do ograniczenia zakresu ochrony i pomocy należy ocenić negatywnie – szczególnie w kontekście omawianego problemu dotyczącego rodzin, w których jedno z dzieci posiada niepełnosprawność wymagającą stałej, osobistej opieki rodzica, podczas gdy pod opieką tego rodzica pozostają także inne dzieci.

Wszelkie rozważania na temat ochrony tymczasowej muszą opierać się na zasadzie, że ochrona jest wycofywana dopiero wtedy, gdy powrót do kraju pochodzenia jest bezpieczny – warunki te obecnie ewidentnie nie są spełnione.

Wycofywanie ochrony pozostawia wiele osób poza zakresem wsparcia z powodu niespełnienia nowych, rygorystycznych kryteriów – osoby najbardziej narażone, w tym dzieci i samotne matki znalazły się w bardzo trudnej sytuacji. Takie ograniczenia, w połączeniu z barierami w dostępie do kluczowych usług, mogą wywierać nadmierną presję

[1] Decyzja wykonawcza Rady (UE) 2025/1460 z dnia 15 lipca 2025 r. w sprawie przedłużenia tymczasowej ochrony wprowadzonej decyzją wykonawczą (UE) 2022/382 (Dz. U. UE. L. z 2025 r. poz. 1460).

na przedwczesny powrót do kraju pochodzenia, co stanowi szczególnie poważne ryzyko dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji.

Nadal potrzebne są długoterminowe rozwiązania, które pozwolą Ukraińcom planować swoją przyszłość. Ukraińscy uchodźcy żyją w niepewności, co pogłębia ich traumę. Kraje przyjmujące muszą dać Ukraińcom szansę na odbudowanie swojego życia, niezależnie od tego, czy ich przyszłość wiąże się z tymi krajami, czy też z powrotem do Ukrainy.

W kontekście omawianej problematyki istotna jest analiza brzmienia art. 1 ust. 2a ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2026 r. poz. 508). Zgodnie z tym przepisem, prawo do świadczenia wychowawczego przysługuje osobom, o których mowa w ust. 2 pkt 2 lit. c-f, za dany miesiąc, jeżeli były aktywne zawodowo na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w miesiącu poprzedzającym ten miesiąc. Warunek ten nie dotyczy osób ubiegających się o świadczenie wychowawcze lub otrzymujących świadczenie wychowawcze na dziecko posiadające orzeczenie o niepełnosprawności.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka przepis ten powinien być interpretowany w ten sposób, że warunek aktywności zawodowej nie dotyczy osób ubiegających się o świadczenie wychowawcze lub otrzymujących świadczenie wychowawcze na dziecko posiadające orzeczenie o niepełnosprawności – także w przypadku, gdy osoby te ubiegają się o świadczenie wychowawcze na pozostałe dzieci pozostające pod ich opieką.

Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka uzależnienie prawa do świadczenia od aktywności zawodowej osoby, która sprawuje opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnością, stanowi naruszenie zasady równego traktowania oraz zasady dobra dziecka.

Z analizy zgłoszeń wpływających do Biura Rzecznika wynika, że obecnie obowiązujące przepisy interpretowane są przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w sposób wykluczający jednakowe wsparcie dla wszystkich dzieci w rodzinie, w której rodzic nie wykazuje aktywności zawodowej z uwagi na konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik Praw Dziecka, na podstawie art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2023 r. poz. 292), wnosi o pilne podjęcie działań nakierowanych na zabezpieczenie sytuacji dzieci ukraińskich, na rzecz których odmawia się świadczenia wychowawczego z uwagi na brak aktywności zawodowej rodzica, który to brak aktywności spowodowany jest koniecznością sprawowania opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością – w sytuacji gdy na to dziecko z niepełnosprawnością świadczenie jest przyznawane.

Rzecznik Praw Dziecka wyraża przekonanie, że podjęcie działań celem usunięcia omawianej luki systemowej przyczyni się do pełniejszej realizacji konstytucyjnych gwarancji ochrony praw dziecka, budowania systemu wsparcia opartego na zasadach sprawiedliwości, równości i niedyskryminacji oraz wzmocnienia spójności systemu wsparcia rodzin w Polsce.

Z wyrazami szacunku

Monika Horna-Cieślak

Rzecznik Praw Dziecka

/wydane w postaci elektronicznej i podpisane
kwalifikowanym podpisem elektronicznym/